

Intervju sa visokim predstavnikom Valentinom Inzkom

Razgovarao: Dejan Jazvić

Večernji list: Molim Vas da prokomentirate i najnoviji zaplet političke situacije u BiH nakon što je ministar Lagumdžija bez znanja srpskog člana Predsjedništva BiH izdao instrukciju bosanskohercegovačkom predstavniku pri UN-u da glasuje za zadnju rezoluciju o Siriji. M. Dodik je izjavio da traže Lagumdžijinu smjenu i da je zbog toga upitan nastavak rada "šestorke", kao i dogovori o imovini i rekonstrukciji vlasti.

Valentin Inzko: Prije svega, dopustite da kažem da pozdravljam činjenicu da je BiH ostala dosljedna u pozivima da se zaustavi nasilje koje traje u Siriji. Zbog svojih principijelnih stavova o ovom i brojnim drugim pitanjima dok je bila nestalna članica Vijeća sigurnosti UN-a u periodu 2010.-2011. i kao članica Generalne skupštine, BiH je zaslužila veliko poštovanje drugih članova međunarodne zajednice. Zemlje članice Europske unije također su jednoglasne u svezi s tim.

Znamo da unutar BiH postoje različita viđenja u svezi s procesom odlučivanja za glasovanje o Rezoluciji Generalne skupštine UN-a. Daytonski mirovni sporazum nudi mehanizme za rješavanje takvih neslaganja, ako se strane na to odluče. Zato što takvi mehanizmi postoje, bilo bi šteta da politički lideri dozvole da trenutna neslaganja ponište napore Bosne i Hercegovine da ubrza napredak prema EU i NATO-u.

Večernji list: U BiH pa i u svijetu nije malo onih koji tvrde da bi najbolje rješenje za ovu zemlju bilo sazivanje nove međunarodne konferencije – svojevrsnog „Daytona 2“. Slažete li se s takvim ocjenama?

Valentin Inzko: U stvari, najbolje rješenje za Bosnu i Hercegovinu bilo bi da i ona sama ponovi dio onoga što je uradila Hrvatska, osobito glede uspjeha Hrvatske u integraciji u NATO i EU. To je cilj koji želimo postići, a svakako da Hrvatska može biti izvrstan model i može nam pružiti dobrosusjedsku pomoć. Jednako tako, Bosna i Hercegovina će promijeniti svoj ustav u procesu priključenja Europskoj uniji. Svaka država u EU je to morala uraditi.

U poslijeratnom periodu, u BiH je došlo do očiglednih pomaka koji su počeli 1997. godine i nastavili se sve do 2005. U tom periodu Bosni i Hercegovini su ponuđeni izgledi za članstvo u EU i NATO savezu.

Nažalost, unatoč prilikama koje nudi proces euro-atlantske integracije, neki političari u ovoj zemlji su u proteklih šest mjeseci pribjegli lakšoj opciji vraćanja u prošlost, povratka nacionalističkim planovima i politici podjele, umjesto da su krenuli u budućnost. U tom periodu, politička retorika je postala oštija, kompromis udaljeniji, a bilo je i perioda u kojima nije bilo dijaloga o suštinskim pitanjima, te zlouporabe sustava.

Prema tomu, najveći izazov s kojim se Bosna i Hercegovina danas suočava jest puna provedba Mirovnog sporazuma i svih njegovih aneksa, koji je donio mir i stabilnost u BiH koji traju već 15 godina. Paralelno s tim, vlasti trebaju omogućiti učinkovitije mehanizme odlučivanja koji će stvarati ekonomski rast i radna mjesta, boriti se protiv kriminala i korupcije, te omogućiti da ova zemlja krene naprijed prema euro-atlantskim institucijama. Ova dva procesa su komplementarna i ne isključuju jedan drugi. Posljednja rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a o Bosni i Hercegovini bila je jasna u tom pogledu: u njoj se naglašava značaj pomaka u pravcu euro-atlantske integracije na temelju Mirovnog sporazuma, i istodobno se prihvaća značaj tranzicije ove zemlje u pravcu funkcionalne, reformski orijentirane, moderne i demokratske europske zemlje.

Večernji list: Očito je da BiH još uvijek nije postala funkcionalna i samoodrživa zemlja. Kolika je odgovornost međunarodne zajednice za ono što se zbiva u BiH?

Valentin Inzko: Međunarodna zajednica ima jasne odgovornosti. Isti je slučaj i sa mnom. Moja uloga visokog predstavnika jest da pratim provedbu Mirovnog sporazuma i predvodim i koordiniram aktivnosti civilnih organizacija i agencija koje su uključene u pomaganje stranama u provedbi Mirovnog sporazuma. Osim toga, prema Aneksu 10 Mirovnog sporazuma, visoki predstavnik je i konačni autoritet u području djelovanja glede tumačenja civilne provedbe Mirovnog sporazuma, te, u slučaju sporenja, mogu dati svoje tumačenje i preporuke, kao i obvezujuće odluke ukoliko procijenim da je to potrebno.

Ipak, primarna odgovornost za daljnju uspješnu provedbu Mirovnog sporazuma leži na samim vlastima u Bosni i Hercegovini. Razina angažiranosti međunarodne zajednice će ovisiti o tome koliko vlasti u BiH poštuju Mirovni sporazum i koliko su aktivno uključeni u njegovu provedbu. U ovo spada i uspostavljanje potpuno funkcionalne i samoodržive države, koja je sposobna za integraciju u europske strukture i omogućavanje povratka izbjeglica i raseljenih osoba. Ovo su također i stavovi međunarodne zajednice izraženi u nekoliko rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a usvojenih u okviru Poglavlja VII Povelje UN-a.

Prije nekoliko godina, kao posljedica pomaka koji su načinjeni u to vrijeme, međunarodna zajednica je usvojila manje intervencionistički pristup u Bosni i Hercegovini, pristup koji je posebno usredotočen na integraciju u EU i koristi članstva u NATO savezu. Ona je time izabrane predstavnike ove zemlje stavila na svojevrstni test njihovih sposobnosti. Integracija u EU i NATO je ozbiljan posao i zahtijeva velike napore. Ali to ne može postići neko izvana. To mora doći iznutra, jer lokalni lideri imaju odgovornost da pokažu političku volju i dokažu svojim građanima i međunarodnim

partnerima u BiH da oni doista mogu uraditi posao za koji su izabrani.

U mojoj zemlji, Austriji, savezničke snage su ostale deset godina, od 1945. do 1955. godine. Kada su vidjeli da se nacizam neće vratiti, da je demokracija čvrsto zaživjela i da Marshalov plan i ekonomija funkcioniraju, oni su se povukli. Vidim sličan scenario i u Bosni i Hercegovini. Jednom će u Bosni i Hercegovini biti dovoljno pomaka da će se međunarodna zajednica povući u konfiguraciji u kojoj se sada nalazi. Ali već je jasno: sve je manje i manje Dayton, a više i više Bruxellesa. Tako i treba biti.

Večernji list: Je li Ured visokog predstavnika (OHR) ispunio svoju misiju u BiH?

Valentin Inzko: Nažalost, moj posao još nije završen. Uz potporu međunarodne zajednice, još uvijek trebam u potpunosti implementirati moj mandat kako je predviđen Aneksom 10 i kako mi je povjeren od strane Vijeća sigurnosti UN-a. U tom pogledu, potrebno je ispuniti ciljeve i uvjete koje je postavilo Vijeće za provedbu mira u 2008. godini. Kažem „nažalost” sa razlogom: bio bih mnogo sretniji da mogu najaviti zatvaranje OHR-a jer bi to značilo da je BiH prevazišla sadašnje izazove i da je trajno na putu ka članstvu u EU i NATO savezu. Međutim, u svjetlu nedavnih događanja, međunarodna zajednica zastupa stajalište da je prisustvo OHR-a još potrebno da se osigura poštivanje i provedba Daytonskog sporazuma.

Večernji list: Postoji li jedinstvo unutar međunarodne zajednice kada je u pitanju odnos prema problemima u BiH? Neki Vaši prethodnici su nakon odlaska iz BiH progovorili o različitim stavovima Europljana i Amerikanaca?

Valentin Inzko: Europljani i Amerikanci imaju isti cilj: oni žele da BiH bude stabilna zemlja i članica Europske unije i NATO-a. Da bi do toga došlo, BiH mora imati kapacitete da

dogovara rješenja putem dijaloga između svojih političara. Glede ovoga cilja nikada nije bilo neslaganja.

Možda ste također primijetili koliko snažno Sjedinjene Američke Države podržavaju euro-atlantsku integraciju BiH. Što se tiče zatvaranja OHR-a, nije nikakva tajna da neki žele da do toga dođe prije, a neki kasnije, kada se ispune uvjeti.

Večernji list: Predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik, često govori o neodrživosti BiH kao države. Je li raspad BiH jedna od opcija s kojom se razmišlja i u utjecajnim međunarodnim krugovima?

Valentin Inzko: Raspad se ne može razmatrati, jer on nije opcija. Stoga, nastaviti osporavati suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine gubitak je vremena, za političke lidere i pogotovo za državu. Takve problematične izjave samo dovode u pitanje posvećenost visokih dužnosnika Republike Srpske ustavnom poretku Bosne i Hercegovine, koja je postala članica Ujedinjenih naroda prije 20 godina. Političari bi se trebali koncentrirati na važna pitanja, umjesto da podižu tenzije osporavajući integritet države.

Večernji list: Hrvati u BiH iznimno su nezadovoljni svojim statusom, a to manje-više priznaju i ostali. Kako je moguće popraviti tu neravnopravnu poziciju hrvatskog naroda uspostavljenu još u Daytonu? Jesu li aktualne promjene Ustava, vezane za provedbu presude „Sejdić i Finci“, prilika za to?

Valentin Inzko: Svjestan sam frustracija koje osjećaju mnogi Hrvati koji žive u BiH i imam razumijevanje za neke od njih. Mnogi od nas u međunarodnoj zajednici vjeruju da su neke od tih frustracija opravdane. Hrvati, Srbi i Bošnjaci, zajedno sa svim građanima ove zemlje, moraju se osjećati ugodno u svakom dijelu BiH. Hrvati moraju istinski smatrati BiH svojom domovinom. Hrvati su jedan od konstitutivnih naroda ove zemlje i mogu biti njezina pokretačka snaga u procesu europskih

integracija. Također, mogu pravično posredovati i pomagati u odnosima između Bošnjaka i Srba, kad god se to traži. Kao brojčano najmanji konstitutivni narod, posebna briga i pozornost treba biti usmjerena pravim potrebama i željama Hrvata.

U slučaju Sejdić-Finci, Europski sud za ljudska prava se pozabavio slučajem izravne diskriminacije građana BiH koji ne pripadaju ni jednom od tri konstitutivna naroda. Provođenje presude je obveza za BiH i ona neće nestati, bez obzira koliko se ona odgađa.

Slučaj koji je iznesen pred sudom je u vezi sa pravima Jevreja i Roma. On se ne bavi pravima Hrvata, nego pravima velikog broja manjina u BiH, pravima ljudi iz takozvanih miješanih brakova i ljudi koji jednostavno osjećaju da su *Bosanci* ili *Hercegovci*, ili jednostavnije – da su samo *građani*. To, također, mora biti omogućeno.

Međutim, provedbu presude mogu iskoristiti i Hrvati, kao priliku za poboljšanje svog statusa. Zašto ne? Ali u ovom trenutku, najvažnija je provedba odluke Europskog suda za ljudska prava.

Večernji list: Je li moguća pomirba građanskog i nacionalnog u BiH o kojoj sada sve češće govori i predsjednik SDP-a, Zlatko Lagumdžija? Što bi to uopće moglo značiti u BiH?

Valentin Inzko: BiH nije jedina zemlja na svijetu u kojoj žive ljudi različitih nacionalnosti i različite manjinske skupine. Kolektivna prava ne bi trebala biti prepreka za korištenje građanskih i drugih individualnih prava u multietničkoj državi. To će uvijek biti „gemišt“. Zaštita člana skupine, ali također i potpuna zaštita pojedinca – to se može pomiriti i živjeti, kao u Švicarskoj i drugdje. Nema izgovora za diskriminaciju manjina ili narušavanje napora u izgradnji države, ili u krajnjem slučaju, za BiH da bude održiva i uspješna država. Svaki prijedlog koji će poboljšati

učinkovitost donošenja odluka, ujedno balansirajući između individualnih prava i prava konstitutivnih naroda, vrijedan je razmatranja. Ali, dozvolite mi da naglasim sljedeće: kad god su političari izabrali da rade na konstruktivan način, mogli su postići značajan napredak, čak i unutar trenutno prilično kompliciranog ustavnog okvira i mehanizma donošenja odluka.

Večernji list: Hrvati u BiH Vam zamjeraju prošlogodišnju odluku kojom ste faktički omogućili formiranje vlasti u Federaciji BiH bez stranaka koje su dobile većinsku potporu hrvatskog biračkog tijela. Od te vlasti je sada odustao i njezin glavni zagovornik SDP. Kako to komentirate?

Valentin Inzko: Ta odluka koju sam donio prošle godine bila je ispravna i imala je **punu** potporu međunarodne zajednice. Moja intervencija je bila potrebna zbog situacije koja je prijetila da prvenstveno naškodi građanima. Nažalost, mnogi se ne sjećaju tadašnje situacije – na primjer, političari su otvoreno kršili ustav da bi spriječili formiranje parlamentarnih tijela kao što je Dom naroda Federacije, koji nije bio formiran sedam mjeseci. Bile su dvije skupine dužnosnika koji su tvrdili da predstavljaju Federaciju; dva predsjednika Federacije i dvije vlade, a tu je bila i prijetnja da će se raspasti Parlament Federacije, sa značajnim izgledima da se nastavi proračunski vakuum. Štoviše, vodeće hrvatske stranke su odbacile kompromisno rješenje koje je odobrila međunarodna zajednica, a koje bi okončalo krizu. Oni su mislili da je taj kompromis za njih poniženje. U toj situaciji, za mene je imperativ bio da donesem odluku, da osiguram pravnu jasnoću i sačuvam stabilnost i funkcioniranje institucija Federacije Bosne i Hercegovine, za dobrobit svih njenih građana.

Večernji list: Komplicirani sustav odlučivanja u BiHablokirao je započeto preslagivanje vlasti nakon raskida koalicije SDP-a i SDA. Hoćete li Vi reagirati ukoliko odluke Ustavnog suda ne riješe ovu krizu vlasti na državnoj i federalnoj razini?

Valentin Inzko: Politički lideri i demokratske institucije imaju odgovornost da riješe trenutačnu situaciju uz puno poštivanje vladavine prava i Daytonskoga mirovnoga sporazuma. Kao visoki predstavnik ostajem konačni autoritet u regionu glede tumačenja civilne provedbe Mirovnoga sporazuma, i spreman sam da djelujem ako to bude neophodno. Međutim, vjerujem da to neće biti slučaj ovaj put. Postoje domaći mehanizmi, uključivši sudove, koji su u cijelosti sposobni da tumače Ustav i zakone i riješe sporove. Bez obzira na trenutačne političke rasprave, mora se poštivati vladavina prava. Institucije moraju u cijelosti funkcionirati sukladno Ustavu, zakonima i dogovorenim poslovnicama. Jednako tako, pravosuđe mora pokazati da ima sposobnost da na pravičan i demokratski način rješava teška pitanja koja mu se upute.

Večernji list: Mostar je ponovno postao „grad slučaj“. Zbog nepoštivanja odluke Ustavnog suda o neophodnosti promjene izbornih pravila odgođeni su i lokalni izbori u tom gradu. Kako riješiti taj problem i hoćete li Vi reagirati, imajući u vidu da je Statut Grada Mostara proizvod međunarodne zajednice?

Valentin Inzko: Ni dvije godine otkako je Ustavni sud BiH prvi put objavio svoju presudu, aktivnosti u zemlji na njenoj provedbi nisu postigle uspjeh zbog čega građani Mostara i dalje ne mogu glasovati na lokalnim izborima u listopadu i suočavaju se sa mogućnošću pravnog vakuuma u studenom. Moj ured će sada pojačati svoju ulogu i omogućiti razgovore na iznalaženju rješenja. Međunarodna zajednica očekuje od stranaka da sjednu za stol i da se zajedno angažiraju s dobrim namjerama, kako bi se došlo do rješenja.

Večernji list: Kod Srba i Hrvata u BiH postoji svojevrsni strah od rastućeg utjecaja Turske. Je li on opravdan, imajući u vidu i neke istupe turskih dužnosnika, poput premijera Erdogana koji je izjavio da mu je “Alija Izetbegović ostavio Bosnu u amanet”?

Valentin Inzko: Vjerujem da takvi strahovi nisu utemeljeni. Hrvatska, Srbija, Austrija i Slovenija su najveći ulagači u Bosnu i Hercegovinu. Turska je, vjerujem, negdje oko desetog mjesta. Čak se i povukla iz BH Airlines-a. Gospodarske veze Turske sa Srbijom ili Hrvatskom i, naravno Rusijom, su mnogo, mnogo jače. S Rusijom, naprimjer, opseg trgovinskoga poslovanja iznosi više od 20 milijardi eura, dok opseg trgovanja Turske i BiH iznosi 346 milijuna eura.

Više od dva milijuna ljudi koji potječu iz BiH živi u Turskoj i sasvim je prirodno da Turci osjećaju emocionalnu vezu sa Bosnom i Hercegovinom. Nedavni zajam za razvoj u iznosu od 100 milijuna eura, koji je Turska dala pod nevjerojatno dobrim uvjetima, jednako je otvoren svim građanima BiH, Bošnjacima, Srbima i Hrvatima.

Politički, Turska je poštovana članica Vijeća za provedbu mira i kao takva u brojnim prilikama se dokazala kao cijenjeni partner Bosne i Hercegovine, u rangu mnogih drugih članica međunarodne zajednice.

Večernji list: Pitanja granice na moru, izgradnje Pelješkog mosta i korištenje luke Ploče ponovno su aktualna. Kao iskusni diplomat, što biste sugerirali vladama u Zagrebu i Sarajevu?

Valentin Inzko: Sugerirao bih očigledno: sjedite i razgovarajte u cilju iznalaženja rješenja od kojega će koristiti imati obje zemlje. Iskreno vjerujem da je moguće da obje strane profitiraju.

Večernji list: Hoće li i kako ulazak Hrvatske u EU utjecati na situaciju u BiH?

Valentin Inzko: Prvog srpnja naredne godine BiH će imati izravnu granicu s Europskom unijom. Koliko znam, međutim, pravila EU početak će se primjenjivati već od 1. siječnja 2013. godine – za četiri i pol mjeseca! Mnogi lokalni dužnosnici i privrednici diljem BiH mi govore kako su zabrinuti da će nestati njihova izvozna tržišta i da će obični ljudi osjetiti

posljedice. Općenito, međutim, uspjeh Hrvatske može dati novi poticaj vlastitim naporima BiH da postane članica EU. Hrvatska je izvanredan primjer za cijeli region da je to moguće postići, čak i sa najtežim uvjetima!

Večernji list: Ima naznaka da bi ulazak Hrvatske u EU mogao dovesti do pojačanog iseljavanja, poglavito mladih Hrvata iz BiH koji će materijalnu sigurnost potražiti u EU?

Valentin Inzko: Previše mladih želi da napusti BiH, uglavnom iz ekonomskih razloga. Međutim, ljudi odlaze i iz Imotskog ili drugih dijelova Hrvatske i odlaze u Split ili u Zagreb.

Bosna i Hercegovina mora učiniti više za svoju mladu generaciju, za njihovo obrazovanje i prilike za zapošljavanje. Volio bih da se ovdašnji političari više fokusiraju na taj problem i osiguraju da tisuće pametnih, motiviranih mladih ljudi s kojima dolazimo u kontakt svoju budućnost traže kod svoje kuće. Drago mi je što su tako uspješni u Hrvatskoj ili u Austriji, ali oni nedostaju ovdje u BiH. Zato se uvjeti ovdje moraju drastično promijeniti kako bi ti nadareni ljudi ostali u svojoj domovini. Kako to da svaki građanin, ako je uspješan u inozemstvu, ne može ponoviti taj uspjeh kod kuće? Nešto je ovdje očito pogrešno.

Večernji list: BiH se nalazi na začelju regije kada je u pitanju integracija u EU. U BiH čak šaljivo zaključuju kako će se EU raspasti prije nego BiH postane njezinom članicom. Koliko je uopće realna europska perspektiva BiH?

Valentin Inzko: Naravno, BiH ima jasnu perspektivu članstva u Europskoj uniji, ali, kao što sam već rekao, sve je na liderima ove zemlje. BiH mora ispuniti iste tehničke i zakonske obveze kao druge zemlje kandidatkinje u tom procesu, tako to funkcionira. Nijedna zemlja nije ušla u EU samo tako što je rekla da želi postati članica. Svaka zemlja morala je svladati izazove integracije u EU. Isti proces čeka i BiH.

Otkako je prošle godine došao Peter Sorensen, posebni

predstavnik EU, BiH je dobila puno fokusiraniju viziju svoje budućnosti. Sorensen je otvorio novi prostor za Bosnu i Hercegovinu u EU; ne samo da je podržao BiH u svezi sa autoputom Koridor Vc, on gradi i „autoput za Bruxelles“; nedavno je izradio i ponudio bosanskohercegovačkim liderima vrlo konkretnu mapu puta za Bruxelles. To nikada prije nije urađeno. BiH jednostavno mora iskoristiti tu priliku i krenuti putem iscrtanim u ponuđenoj mapi. Još uvijek nije kasno.

Večernji list: Poznato je da ljetujete na hrvatskom Jadranu. Jeste li i ovog ljeta ostali vjerni toj tradiciji?

Valentin Inzko: Da, naravno, kao i svake godine, već 55 godina. Počeli smo u Novigradu u Istri, ali posljednjih 16 godina odmor provodim u Drveniku. Nemam osjećaj da sam bio na odmoru ako nisam dio vremena poveo na Jadranu. To je za mene ljeto. Jadransko more, to je „nafta“ Hrvatske. Ali ono je još bolje. Ono je čisto i obnovljivo i blizu velikih turističkih nacija kao što su Nijemci, Austrijanci, Česi, Slovaci i Poljaci – i da ne zaboravimo veoma važne goste iz Bosne i Hercegovine. Nadam se da će Hrvati sačuvati taj dragulj i razvijati ga i odnositi se prema njemu sa pažnjom.